

ΠΑΤΡΑ 1877-1896

Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ
ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΑΝΑΡΧΙΚΩΝ

Η παρούσα μπροσούρα είναι μια έκδοση της συνέλευσης αναρχικών ενάντια στη μισθωτή σκλαβιά «ο εργαλειοφόρος», τον Απρίλη του 2010 στην Πάτρα. Είναι μια απόπειρα να παρουσιαστεί το συνδικαλιστικό κίνημα που υπήρχε στην πόλη της Αχαΐας την περίοδο 1844-1896, καθώς και ο ρόλος των αναρχικών στους αγώνες εκείνης της περιόδου. Είναι μια έκδοση που έρχεται να επαναφέρει στο προσκήνιο σημεία από σημαντικούς ταξικούς αγώνες του περασμένου αιώνα, επιδιώκοντας ταυτόχρονα να αποκτήσει αυτομορφωτικό χαρακτήρα. Θεωρώντας τον ταξικό αγώνα μια συνεχή πορεία που στιγματίζεται σε κάθε μέρος του πλανήτη από έντονες στιγμές και μην έχοντας αυταπάτες για τη θέση που η κυριαρχία επιφυλάσσει για όλους τους καταπιεσμένους, βλέπουμε την παρούσα έκδοση σαν ένα εργαλείο στα χέρια τους. Σαν μια απόπειρα να γνωρίσουμε την ιστορία των αγώνων μας μέσα από τη δική μας καταγραφή, όχι σαν μια επιστημονική αναζήτηση, αλλά ακριβώς για να κάνουμε την ταξική μας μνήμη ένα εργαλείο στα χέρια μας στον αγώνα ενάντια στο κράτος και το κεφάλαιο. Αναγνωρίζοντας τη σημασία κάθε εξεγερτικής στιγμής, κάθε μαχητικής διεκδίκησης, βλέπουμε και το καίριο σημείο στον εμπλουτισμό της γνώσης μας για αυτά. Έτσι ώστε να μπορέσουμε να στοχαστούμε για τη σημερινή ταξική πάλη βλέποντας τους δικούς μας αγώνες, τα δικά μας λάθη, τις δικές μας προοπτικές πλάι – πλάι με αυτά που εμπεριέχουν οι αγώνες του παρελθόντος. Για την ενδυνάμωση της ταξικής μας μνήμης, για να ξαναβρούμε όλα τα σημεία των αγώνων μας, για την κατανόηση της ταξικής μας θέσης και του ρόλου μας στην πάλη που διεξάγεται.

οι πηγές για αυτή την έκδοση πάρθηκαν από:

" για μια ιστορία του αναρχικού κινήματος"

<http://ngnm.vrahokipos.net>

" ... και να παύσει η εκμετάλλευση του ανθρώπου από τον όμοιόν του ..."

, Θεορίτσας , sitsither@yahoo.gr

Τα χρόνια πριν την παρισινή κομμούνια του 1871 και μετά, ήταν χρόνια όπου στην Ευρώπη εξελίσσονταν διάφορα κοινωνικά κινήματα. Φυσικό ήταν αυτά τα κινήματα και οι εκφραστές τους να χτυπηθούν ανηλεώς από τις τότε εξουσίες. Ένα από τα αποτελέσματα όλης αυτής της δίωξης ήταν η μετανάστευση ριζοσπαστικών κομματιών προς άλλες χώρες για την αποφυγή διώξεων. Έτσι έχουμε ένα κύμα Ιταλών αναρχικών στην Κόρινθο και τον Πύργο. Μ' αυτό τον τρόπο κατάφεραν να επηρεάσουν με τις ιδέες τους πολλούς ντόπιους και να φέρουν σε επαφή τους εδώ ριζοσπάστες με αναρχικές ομάδες από την Ιταλία και με την Διεθνή του Μ.Μπακούνιν.

Έτσι το 1875 ιδρύεται στην Πάτρα ο «Δημοκρατικός Σύλλογος», ο οποίος βρίσκει την έκφρασή του στις τότε αναρχικές ιδέες της εποχής. Έπειτα από δύο χρόνια εκδίδει την εφημερίδα του και και προσχωρεί στη Διεθνή Ένωση Εργατών. Οι δράσεις του Συλλόγου ενόχλησαν την τοπική εξουσία και τα υπόλοιπα μέσα. Τότε ο εισαγγελέας άσκησε δίωξη για συνομοσία και προσπάθεια διέγερσης εμφυλίου πολέμου. Αποτέλεσμα αυτών των διώξεων ήταν το κλείσιμο της εφημερίδας και η προφυλάκιση μελών του συλλόγου. Με στόχο τη διάλυση του θύλακα των αναρχικών στην Πάτρα πραγματοποιούνται συστηματικές διώξεις. Παρ' όλα αυτά επανέρχονται γύρω στα 1896 συμμετέχοντας στις κινητοποιήσεις και τις εξεγέρσεις των ντόπιων μικροκαλλιερηγτών σταφίδας. Μέσα σε όλα αυτά συγκροτείται η ομάδα αναρχοσοσιαλιστών που εκδίδει την εφημερίδα «Επί Τα Πρόσω».

Επίσης τις χρονιές (1895,1896,1898 καθώς και 1903,1904,1905) οι αγρότες πραγματοποιούν με μεγάλη συχνότητα ένοπλα συλλαλητήρια, τα οποία αντιμετωπίζει ο στρατός. Οι αγρότες με την επαφή τους με αναρχικούς ντόπιους και πρόσφυγες, υιοθέτησαν αντικρατικές, αντιαστικές και αντιεξουσιαστικές απόψεις. Αξίζει να σημειωθεί ότι τα χρόνια εκείνα τόσο στην Αχαΐα όσο και στην Ηλεία είχαμε οπλοφορία των εργατών και αγροτών σε υψηλά ποσοστά. Η δύναμη που δίνουν τα όπλα στους κατόχους τους, από την μια, ανέβασε τα ποσοστά της αυτοδικίας αλλά προσέδωσε μεγάλη δυναμική στους ταξικούς μαζικούς αγώνες. Αυτό το αναφέρουμε για να κατανοήσουμε την έξαρση της βίας που υπήρξε την περίοδο αυτή, η οποία πολλές φορές δεν είχε ταξικά επαναστατικά κίνητρα.

Ο Δημοκρατικός σύλλογος Πατρών

Εισαγωγικά

Στο δεύτερο μισό του 19ου αιώνα η Πάτρα και η Ερμούπολη της Σύρου αποτελούσαν τα δύο μεγαλύτερα λιμάνια του ελλαδικού χώρου και μαζί με την Αθήνα ήταν τα πρώτα αστικά και εμπορικά κέντρα. Είναι μια εποχή κατά την οποία αρχίζει να διαμορφώνεται η κεφαλαιοκρατική ανάπτυξη στον ελλαδικό χώρο μέσω της εισροής ξένων κεφαλαίων και της δημιουργίας των πρώτων βιομηχανικών μονάδων, τραπεζών και εταιρειών ενώ υποβοηθεί το σταφιδικό ζήτημα δημιουργώντας μια τεταμένη κατάσταση. Μέσα σε αυτές τις κοινωνικο-οικονομικές συνθήκες οι αναρχικοί και επαναστάτες της εποχής βρίσκουν πεδίο για να προπαγανδίσουν τις ιδέες τους. Έτσι στα 1876, συγκροτήθηκε ο «Δημοκρατικός Σύλλογος Πατρών».

Η αρχή του συλλόγου

Στην αρχή ο Σύλλογος απαρτιζόταν από διανοούμενους και λίγους εργάτες. Παράλληλα δημιουργείται ένας κύκλος νέων φοιτητών και σπουδαστών, που μέσα από συνελεύσεις σχηματίζουν τους πρώτους προπαγανδιστικούς πυρήνες.

Πρώτο μέλημα του «Δημοκρατικού Συλλόγου Πατρών» ήταν η έκδοση εφημερίδας και η ανάπτυξη σχέσεων με επαναστατικούς κύκλους, τόσο μέσα από την Ελλάδα όσο και από το εξωτερικό. Απέκτησαν επαφές με τους αναρχικούς της Βέρνης της Ελβετίας, όπου βρισκόταν η «Διεθνής Ένωση Εργατών». Έτσι ο «Δ.Σ.Π.» τάσσεται ανεπιφύλακτα με τις αποφάσεις του συνεδρίου της Βέρνης 26-29/10/1876, όπου επικύρωσε τον κολεκτιβισμό (αναδιανομή του πλούτου σύμφωνα με την εργασία του καθένα) ως βασική προπαγάνδα της Ένωσης και αποφασίζει να προσχωρήσει στην αναρχική πλευρά.

Εφημερίδα του Συλλόγου και Θέσεις

Το Μάη του 1877 εκδόθηκε η εφημερίδα «Ελληνική Δημοκρατία», ως όργανο του Δ.Σ.Π.. Στην εφημερίδα εκδίδεται το καταστατικό του «Δημοκρατικού Συνδέσμου του Λαού» (ομοσπονδιακό όργανο που συγκροτήθηκε από Πατρινούς Αναρχικούς, άτομα και κύκλους από τις Κυκλάδες, τα Επτάνησα και την υπόλοιπη Πελοπόννησο) βασισμένη στο αναρχικό ρεύμα που με κύριο εκφραστή τον Μ.Μπακουίν υποστήριζε την άμεση δράση και την ομοσπονδιοποίηση.

Βγάζει κανείς το συμπέρασμα ότι, ναί, ναί, οι πρώτοι αυτοί αναρχικοί της Πάτρας προσπάθησαν να προσαρμοστούν στην ελληνική πραγματικότητα της εποχής - γι' αυτό, άλλωστε, γίνεται λόγος και περί πατριδας - από την άλλη δε, διαφαίνεται ξεκάθαρα η επιρροή τους από τις ιδέες του Μιχαήλ Μπακουίν περί ομοσπονδιοποίησης και αποκέντρωσης, δίνοντας έτσι μέσα από το ντοκουμέντο αυτό ένα πρόσωπο ανθρωπιστικής κοινωνικής αναρχικής προοπτικής, με βάση τον επαναστατικό αυθορμητισμό και με άμεσο και πρώτο στόχο το κράτος και κάθε εξουσία. **Η κοινωνική επανάσταση προβάλλεται ως η λύση όλων των προβλημάτων που απορρέουν από τη φτώχεια και την άγνοια**, οι ελεύθερες και αυτοδιοικούμενες ενώσεις θα αντικαταστήσουν το κράτος και η άμεση δημοκρατία είναι ο τρόπος λήψης των αποφάσεων.

Αποτελεί σημαντικό στοιχείο, επίσης, η επιλογή τους να γράφουν σε απλή και κατανοητή γλώσσα.

Η γλωσσική αυτή τοποθέτησή τους, σε μια εποχή που ο Ψυχάρης και το κίνημα του δημοτικισμού δεν είχαν εμφανιστεί, τους κατατάσσει (μάλλον) στους πρωτοπόρους δημοτικιστές.

Η έκδοση της «Ελληνικής Δημοκρατίας» προκάλεσε αίσθηση και ανησυχία στην κοινωνία της Πάτρας. Όταν δε, έγινε γνωστό ότι οι συντάκτες της εφημερίδας ήταν νέοι γνωστών συντηρητικών οικογενειών της πόλης, **μερίδα του Τύπου προσπάθησε να τους γελοιοποιήσει.** «Εξεδόθη μια πατσαβούρα, παιδική εφημερίς 6-7 παιδών», έγραψε η εφημερίδα «Αχαΐα». «Πρόκειται για 7-8 νέους και γελούν μ' αυτούς», έγραψε η εφημερίδα «Φιλόδημος». Άλλες εφημερίδες όπως οι «Μίνως», «Τοξότης» και «Φορολογούμενος», ζήτησαν να τιμωρηθούν οι συντάκτες.

Οι πρώτες διώξεις

Εκτός από το κομμάτι της τοπικής κοινωνίας και μερίδας του τύπου ενοχλήθηκε και η κεντρική εξουσία των Αθηνών, **σχεδόν ταυτόχρονα με την έκδοση της εφημερίδας, άρχισαν επίσημα οι συστηματικές διώξεις εναντίον του Συλλόγου και των μελών του.** Γίνεται έφοδος της αστυνομίας στο οίκημα που στεγαζόταν ο Σύλλογος και συλλαμβάνονται 6 άτομα τα οποία προφυλακίζονται. **Οι συλληφθέντες δεν αρνήθηκαν τις ιδέες τους,** αρνήθηκαν όμως να αποκαλύψουν οτιδήποτε σχετιζόταν με το Σύλλογο .

Μετά τις διώξεις

Έπειτα από την αποφυλακισή τους οι αναρχικοί δεν συνέχισαν όλοι τη δράση τους. Ο Διονύσης Αμπελικόπουλος ήταν ο μοναδικός που κράτησε την επαφή που είχε δημιουργήσει ο «Δημοκρατικός Σύλλογος Πάτρας» με αναρχικές ομάδες και έντυπα του εξωτερικού, μέχρι το 1880 τουλάχιστον. Ενημερώνει με ανταποκρίσεις του, οι οποίες δημοσιεύονται στο «Δελτίο της Ομοσπονδίας του Ζυρά». Τέλος συντάσσει μελέτη για τον ελληνικό σοσιαλισμό την οποία και στέλνει στην «Επιτροπή Αναρχικών Βέρνης»

Η υπόθεση διεθνοποιήθηκε έπειτα και από την επιστολή των κρατουμένων προς την «Ομοσπονδία του Ζυρά»
Στις 10 Ιουνίου 1877, το «Δελτίο της Ομοσπονδίας του Ζυρά» έγραψε τα ακόλουθα:

Η Ελλάδα μπαίνει με τη σειρά της στο σύμφωνο των πολιτισμένων εθνών, αυτών που η κυβέρνησή τους αγρυπνά με ενεργητικά μέτρα πίεσης στη διατήρηση της «κοινωνικής τάξης».

Για του λόγου το αληθές, λάβαμε το ακόλουθο γράμμα: «Φυλακές Πάτρας, 15/27 Μαΐου 1877 κατά τη σύνταξη του φυλλαδίου, οι ακόλουθοι: Διονύσης Αμπελικόπουλος, Κωνσταντίνος Μπομποτής, Αλέξανδρος Ευμορφόπουλος, Κωνσταντίνος Γριμμάης

Είμαστε φυλακή εξ αιτίας της δημοσίευσης του πρώτου τεύχους της εφημερίδας μας «Ελληνική Δημοκρατία», του οποίου θα λάβετε αντίτυπο.

Χαιρετισμοί και Αλληλεγγύη
Κωνσταντίνος Γριμμάης

Ασκούνται πιέσεις προς την ελληνική κυβέρνηση και αποφυλακίστηκαν τον Ιούλιο του 1877 με καταβολή χρηματικής εγγύησης, χωρίς δίκη και τέθηκαν υπό παρακολούθηση ως «επικίνδυνοι αναρχικοί»

της 26 Αυγούστου 1887, δημοσιεύθηκε ένα γράμμα του Δ.Αμπελικόπουλου, με την πληροφορία ότι είχαν πράγματι δημιουργηθεί Αναρχικοί Όμιλοι στη Μεσσήνη, την Κεφαλονιά, τα Φιλιατρά και το Αίγιο, οι οποίοι μαζί με τις ήδη υπάρχουσες, κυρίως πρώιμων αναρχοσυνδικαλιστικών τάσεων, κινήσεις της Σύρου και της Αθήνας, κατευθύνονταν προς τη συγκρότηση Ομοσπονδίας.

Η Σοσιαλιστική Αδελφότητα

Στόχοι και δέσεις της αδελφότητας

Εισαγωγικά

Το 1893 ιδρύθηκε στην Πάτρα η «Σοσιαλιστική Αδερφότητα», μια χαλαρή ομαδοποίηση κάποιων σοσιαλιστών και προοδευτικών. Από μερικούς φαίνεται ως η συνέχεια του «Δημοκρατικού Συλλόγου Πάτρας». Στην «Αδελφότητα» στεγάστηκαν οπαδοί του Π.Δρακούλη, του Σ.Καλλέργη καθώς και μερικοί αναρχικοί, όπως ο Γ. Μαγκανάρης. Από αυτούς ορισμένοι ήταν διανοούμενοι, αρκετοί μικροεπαγγελματίες και λίγοι εργάτες.

Η Δημιουργία των Πρώτων Σωματείων

Σύμφωνα με τον Κορδάτο, το πρώτο σωματείο ήταν των ταγκαράδων με έτος ίδρυσης το 1894, κατά τον Τ.Κωνσταντίνου ήταν ο σύνδεσμος των εν Πάτραις Υπαλλήλων «Η Ένωσις» το 1893. Τέλος ο Δ.Καραμπλάς αναφέρει ότι το πρώτο εργατικό σωματείο ήταν των ξυλεργατών που ιδρύθηκε με πρωτοβουλία της «Σοσιαλιστικής Αδερφότητας» το 1894. Ακολούθησε η ίδρυση σωματείων σταφιδοκιβωτοποιών, καπνεργατών και τσιγαράδων τα οποία εξήγγειλαν απεργίες στις οποίες η «Σ.Α.» έπαιξε πρωτεύοντα ρόλο.

Κύριος στόχος της «Σοσιαλιστικής Αδελφότητας» ήταν η ανάπτυξη του συνδικαλιστικού κινήματος. Με δική της πρωτοβουλία ιδρύθηκαν τα πρώτα εργατικά σωματεία. Μέλη των σωματείων ήταν και μέλη της «Αδερφότητας». Είχε επίσης χαρακτήρα αλληλοβοήθειας και στόχευε στο να εκπαιδεύσει το λαό και τους εργάτες στα ιδανικά του σοσιαλισμού. Το 1895 έφτασε τα 500 μέλη από 140 που είχε τον πρώτο χρόνο υπάρξεώς της, ενώ στα τέλη του 1894 η οργάνωση εξέδωσε την εφημερίδα «Το Φως».

ΤΟ ΦΩΣ

Τοίouton φέρει όνομα το δημοσιογραφικό όργανον των εργατών ούτινος εξεδόθη ο δεύτερος αριθμός εκδιδόμενον υπό της ενταύθα «Σοσιαλιστικής Αδελφότητος» υπό την διεύθυνσιν του κ Β. Δουδούμη, δικηγόρου. Το πρόγραμμα αυτής σύντομον και σαφές είναι ωρισμένον και καθαρόν εις επτά άρθρα περιλαμβανόμενον. Εκ των σπουδαιότερων άρθρων είναι και η απονομή συντάξεως εις τους εργάτας και η νομοθέτησις ορίου ηλικίας αυτών. Γραφόμενον εις γλώσσαν εύληπτον και απλήν πραγματεύεται διάφορα κοινωνικοπολιτικά ζητήματα υπό το νεώτερον πνεύμα της προόδου ης τέκνον είναι αι ιδέαι περί των σχέσεων του κεφαλαίου, και της εργασίας και της πραγματικής και αληθούς αποστολής του ανθρώπου είτε εργάτης είτε επιστήμων είτε βιομήχανος. Ιδίως δε μεγάλην διδασκαλίαν παρέχει εις την εργατικήν τάξιν και φωτίζει αυτήν περί της αξίας του ανθρώπου και των καθηκόντων αυτού. Αληθές φως ρίπτει εις τους εργάτας. Ελπίζομεν και είναι και λογικόν ότι θα υποστηριχθή ως πρέπει η νέα αυτή συνάδελφος αφού αγωνισθήσεται υπέρ του εργαζομένου και εν τούτοις στερουμένου λαού.

Μεταξύ δε των υποψηφίων τυγχάνει ο συμπαθής και αγαπητός εις τας τάξεις των εργατών και του νεωτεριστικού πνεύματος εργάτης οπαδός δε των σοσιαλιστικών ιδεών και της χειραφετήσεως της υλικής του εργαζόμενου λαού κ. Πλάτων Δρακούλης προσωπικότης εκ των διακεκριμένων και εν τοίς γράμμασι εξέχουσας κατέχουσα θέσι. Ο Πλάτων Δρακούλης νέαν έταμε οδόν μεταρρυθμίσεων και υπέρ αυτών εξακολουθεί ανενδότως εργαζόμενος μετά ζήλου και αυταπαρνήσεως. Μεταξύ των εργατών κατέχει την πρώτην θέσιν και εν τω προσώπω αυτού ενσαρκούνται η ιδέα του σοσιαλισμού. Είναι αγαπητός παρά των εργατών και των επιστημόνων και μετά προσοχής ακούεται παν ότι ούτος γράφει ή λέγει περί των ιδεών αυτών.

Το πρόγραμμά του είναι ευρυτάτου κύκλου χαρακτήρος δε κοινωνικού ή πολιτικού. Χάριν των μη τυχόντων να το ίδωσι παραθέτομεν τα άρθρα άτινα επ' ονόματι αυτού η επιτροπή της σοσιαλιστικής αδελφότητος διά προγράμματος μετριόφρονος εδημοσίευσεν. 1) Την απονομήν συντάξεως εις τους εργάτας. 2) Την νομοθέτησιν ορίου ηλικίας των εργατών. 3) Την νομοθέτησιν ανωτάτου όρου εργασιών ωρών. 4) Την νομοθέτησιν ελαχίστου όρου ημερομισθιών. 5) Την εξανάγκασιν της Πολιτείας να παρέχη εργασίαν εις τους στερουμένους τοιαύτης. 6) Την κατάργησιν του νομίμου στρατού, την ίδρυσιν εθνοφυλακής. 7) Την αυτονομικήν ομοσπονδιαν των δήμων. 8) Την σύστασιν δημοτικών εργοστασίων. 9) Την φορολογίαν των μεγάλων εισοδημάτων και των μεγάλων περιουσιών. 10) Την δωρεάν εκπαίδευσιν εις όλους και όλας. 11) Την κατάργησιν της προσωπικής κρατήσεως διά χρέη.

Εις τον εργάτην τούτον του λαού είναι η ψήφος αληθώς αξία του ανδρός και θα τιμήση μάλλον τους αγαπώντας και εκτιμώντας αυτόν η τον Πλάτωνα Δρακούλην, όστις χαιρεί υπόληψιν και εκτίμησιν εν τη Ευρωπαϊκή κοινωνία διαπρεπή και υψηλήν κατέχων θέσιν.

(«Πελοπόννησος», Κυριακή, 16 Απριλίου 1895, σελ. 2, Αρ. 1071)

Η Διάσπαση της Αδελφότητας

Στις εκλογές του 1895, η εφημερίδα υποστήριξε την υποψηφιότητα του Π.Δρακούλη (σοσιαλιστής). Οι αναρχικοί που ήταν μέλη της οργάνωσης και μερικοί καλλεργικοί διαφώνησαν έντονα με τη συμμετοχή στις εκλογές και έκαναν ξεχωριστή αντιεκλογική προπαγάνδα.

Αποτέλεσμα αυτών ήταν να οξυνθούν οι εσωτερικές διαμάχες μεταξύ των τριών τάσεων (δρακουλικών, καλλεργικών και αναρχικών). Έτσι ένα από τα αποτελέσματα ήταν η ίδρυση της «Σοσιαλιστικής Λέσχης Πάτρας» στις 02/06/1894.

Το Σοσιαλιστικό Κέντρο

Τον Ιανουάριο του 1896, με πρωτοβουλία των αναρχικών Κωνσταντίνου Χ. Σταυρόπουλου, Δημήτρη Καραμπιλια και Παναγιώτη Κοτζιά, δημιουργήθηκε μια αναρχική φράξια στη Σοσιαλιστική Αδελφότητα - η οποία λόγω των εσωτερικών διαμαχών βρισκόταν πλέον σε κατάσταση διάλυσης - που επεδίωκε να συνεχίσει το μορφωτικό έργο της Αδελφότητας ανάμεσα στους εργάτες και άρχισε την έκδοση της εβδομαδιαίας εφημερίδας «Εμπρός». Η εφημερίδα αυτή ήταν σαφώς πιο αναρχική ως προς τα περιεχόμενά της από το «Φως», όμως, λόγω παρέμβασης του βουλευτή Πατρών Γεωργίου Παπαδιαμαντοπούλου σταμάτησε την κυκλοφορία της στο τρίτο τεύχος. Αλλά η χαλαρή αυτή αναρχική ομαδοποίηση έβαλε τις βάσεις για μια πιο στενή σύνδεση των αναρχικών με διάφορους κύκλους εργατών, κυρίως αυτούς που ήταν οργανωμένοι στο σωματείο εργατών σταφιδοκιβωτίων, με τους οποίους δημιούργησαν το Σοσιαλιστικό Κέντρο. Η αναρχική αυτή φράξια αριθμούσε περίπου 40 μέλη.

Η κίνηση του «Αρμαγεδώνα»

Την ίδια εποχή με τη «Σοσιαλιστική Λέσχη Πάτρας» εμφανίστηκε η κίνηση του «Αρμαγεδώνα». Εξέφραζε χριστιανοκοινωνιστικές τάσεις με ελευθεριακά στοιχεία. Τα μέλη του «Αρμαγεδώνα» περιόδευαν και δίδασκαν τον κοινωνικό χριστιανισμό, συμμετείχαν σε αγροτικά συλλαλητήρια και διοργάνωναν εκδηλώσεις. Η κίνηση εξέδωσε και εφημερίδα με τον ίδιο τίτλο. Τα χρόνια που ακολούθησαν, τόσο με την ενέργεια του Δ.Μάτσαλη όσο και στα πλαίσια του γενικότερου τότε πογκρόμ εναντίον των αναρχικών, η κίνηση του «Αρμαγεδώνα» καταδιώχθηκε και στο τέλος κατέρρευσε κάτω από τα συντονισμένα χτυπήματα κράτους και εκκλησίας.

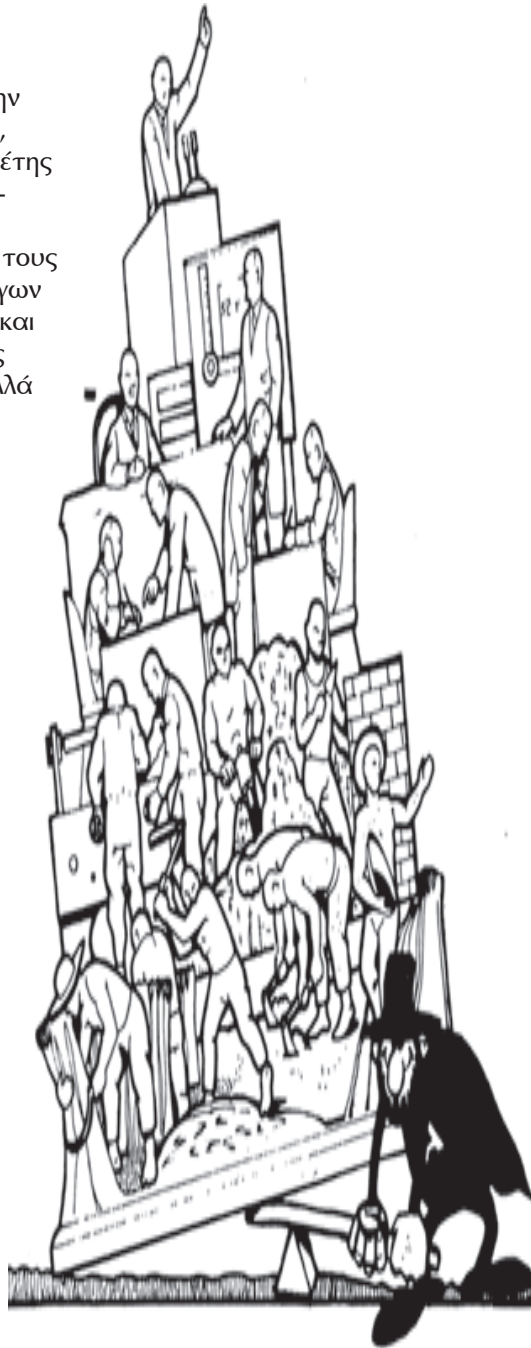

Ο Ανδρεόπουλος και η Ίδρυση Εργατικών Συλλόγων

Μια ανάλογη κίνηση του «Αρμαγεδώνα» στην Πάτρα ήταν και η «Χριστιανική Ισοπολιτεία», κίνηση χριστιανοσοσιαλιστών της οποίας ηγέτης ήταν ο Δ.Ανδρεόπουλος ή Κατσιβελος (1871-1949).

Ο Ανδρεόπουλος ήταν ταυτόχρονα και από τους πρωτεργάτες της ίδρυσης εργατικών συλλόγων και σωματείων, ενώ έπαιξε σημαντικό ρόλο και στην ίδρυση του Εργατικού Κέντρου Πάτρας το 1906, του οποίου ήταν πρόεδρος για πολλά χρόνια.

Την εποχή αυτή δεν υπήρχε ούτε εργατική νομοθεσία ούτε είχαν ιδρυθεί επαγγελματικοί εργατικοί σύλλογοι. Έτσι, ο Ανδρεόπουλος σκέφτηκε την ίδρυση εργατικών συνδέσμων κατά είδος εργασίας και σε λίγο ίδρυσε τον Σύνδεσμον των Σιγαροποιών Καπνεργατών «Η Αλληλοβοήθεια». Ακολούθησε η ίδρυση και άλλων εργατικών σωματείων. Ο Ανδρεόπουλος κάλεσε αργότερα σε συνεργασία τον, γέροντα τότε, Διονύσιο Μάργαρη και τον Γεώργιο Ευσταθίου (ράφτες), τον Κ. Κυπαρισιώτη και άλλους και τους μίλησε για την ίδρυση Εργατικού Κέντρου, το οποίο ιδρύθηκε το 1906 και φέρεται ως το πρώτο Εργατικό Κέντρο στον «ελλαδικό» χώρο (αν και τα πρωτεία διεκδικεί το Εργατικό Κέντρο Βόλου). Ο Ανδρεόπουλος δίδασκε στους εργάτες το πρόγραμμά του, το οποίον ήταν η σοσιαλιστική οργάνωση της κοινωνίας μέσω της εφαρμογής στην πράξη του χριστιανισμού.

Η εφημερίδα

Τον Απρίλιο του 1896, ο Ιωάννης Μαγκανάρας, άρχισε να κυκλοφορεί ως αναρχική την εφημερίδα «Επί τα Πρόσω» που την είχε αγοράσει το 1895 από τον Ευμορφόπουλο. (Η «Επί τα Πρόσω» κυκλοφόρησε για πρώτη φορά το 1882 ως φιλελεύθερο όργανο και είχε κάποιο ρόλο στα τοπικά ζητήματα και ένας από τους κατά καιρούς συντάκτες της ήταν και ο αναρχοσοσιαλιστής Ανδρέας Σταυρόπουλος). Να σημειωθεί ότι, εκείνη την εποχή ειδικά ο Γιάννης Μαγκανάρας ήταν ήδη αρκετά γνωστός στην πατραϊκή κοινωνία ως συντάκτης της εφημερίδας «Πελοπόννησος» και συνεργάτης διαφόρων άλλων εφημερίδων όπως «Μεταρρυθμιστής» και «Σοσιαλιστής», αλλά και ως άμεσα συμμετέχων στα λαϊκά κινήματα, οπότε η άμεση σύνδεση της «Επί τα Πρόσω» με πλατιά τμήματα του λαού της πόλης και των γύρω χωριών ήταν εξ αρχής δεδομένη.

Γύρω λοιπόν από την εφημερίδα αυτή συγκροτήθηκε μια καλά οργανωμένη αναρχική ομάδα.

Στην εφημερίδα δημοσιεύτηκαν αρκετά άρθρα για το σταφιδικό ζήτημα – που εκείνη την εποχή ήταν αρκετά οξυμένο, ειδικά στη Δυτική Πελοπόννησο – και για διάφορα τοπικά ζητήματα, ενώ δημοσιεύτηκαν και μεταφρασμένα, από τους Β. Καλλιοντζή και Δ. Αρνέλλο, κείμενα αναρχικών συγγραφέων, όπως των Κροπότκιν, Ζαν Γκραβ, Μαλατέστα, Ρεκλύ και διαφόρων άλλων ονομαστών αναρχικών της εποχής. Υπήρχαν επαφές και συνεργασίες με διάφορα αναρχικά έντυπα από διάφορες χώρες. **Η κυκλοφορία της εφημερίδας ήταν αρκετά ικανοποιητική και διαβαζόταν σε πόλεις και χωριά της Δυτικής Πελοποννήσου.**

Εκτός, όμως, από την εφημερίδα, με πρωτοβουλία κυρίως του Γιάννη Μαγκανάρα, η ομάδα κυκλοφορούσε και διένειμε σε μπροσούρες και φυλλάδια διάφορα αναρχικά κείμενα, χειρόγραφες μεταφράσεις, τα οποία αποτέλεσαν την «Αναρχική Βιβλιοθήκη», που κατασχέθηκε δύο φορές, τον Νοέμβριο του 1896 και τον Φεβρουάριο του 1898. Μάλιστα, η όλη εκδοτική δραστηριότητα της ομάδας προβλήθηκε και μέσα από τις σελίδες και άλλων καθημερινών εφημερίδων. Διαβάζουμε στην εφημερίδα «Πελοπόννησος» στις 19 Αυγούστου 1897:

ΤΙ ΘΕΛΟΥΝ ΟΙ ΑΝΑΡΧΙΚΟΙ

Εξεδόθη υπό του εκδοτικού γραφείου της «Επί τα Πρόσω» κομψότατον και καλλιτεχνικώτατον φυλλάδιον επί λαμπρού χάρτου, με ωραίον εξώφυλλον υπό τον τίτλον «Τι θέλουν οι Αναρχικοί», υπό Σεβαστιανού Φώρ συντάκτου και διευθυντού της Παρισινής εφημερίδος "Κοινωνική". Τιμάται δέκα λεπτά και πωλείται εις τα γραφεία της εφημερίδος "Επί τα Πρόσω"

Η Ομάδα

Η ομάδα γύρω από την εφημερίδα «Επί τα Πρόσω» ήταν η πρώτη ξεκάθαρα αναρχική κομμουνιστική ομάδα σε όλο τον «ελλαδικό» χώρο με αρκετά συστηματική δράση και συνδέθηκε πολύ στενά με τις αγροτικές εξεγέρσεις και άλλους αγώνες, υποκινώντας μερικές από αυτές και προβάλλοντάς τις στις σελίδες της. Τα μέλη της σχεδόν πάντα βρισκόνταν σε διάφορα χωριά και προπαγάνδιζαν τις αναρχικές ιδέες. Η περίοδος 1893-1905 χαρακτηρίστηκε από συχνές εξεγέρσεις, στάσεις και ένοπλα συλλαλητήρια. Τα μέλη της «Επί τα Πρόσω» συμμετείχαν ενεργά στο όλο κίνημα, διανέμοντας την εφημερίδα με τα εκλαϊκευμένα της άρθρα, φυλλάδια και άλλα, αποκτώντας έτσι τεράστιες προσβάσεις στην τοπική κοινωνία.

Να πούμε ότι η ομάδα είχε δικό της σύστημα μέτρησης του χρόνου, αρχίζοντας τη μέτρηση από το 1792, χρονιά της Α' Γαλλικής Δημοκρατίας και έτσι το 1896 αναγραφόταν ως έτος 104.

Καταστολή και διώξεις

Με αφορμή την ενέργεια του Δημήτρη Μάτσαλη, η ομάδα βρέθηκε στο κέντρο της κατασταλτικής επίθεσης του κράτους.

Την ίδια μέρα της επίθεσης του Μάτσαλη το τεύχος 25 της «Επί τα Πρόσω» έγραφε, ανάμεσα στα άλλα:

Κηρύσσουντες αναφανδόν τον πόλεμον κατά της τυραννικής εξουσίας, οιασδήποτε φύσεως και αν είναι αυτή, θα βαδίσωμεν αφόβως και υπέρ πάντοτε προς τα εμπρός. Τους ολεθρίους νόμους των δεν τους φοβώμεθα, τους αφηφούμεν, τους περιφρονώμεν. Δεν ζητούμεν ουδένα οίκτον παρά των τυραννικών πασών των φύσεων εξουσιών, ως και ημείς ουδένα οίκτον έχομεν δι' αυτούς. Εις την βίαν θα προτείνεται η βία. Εις το μίσος το μίσος. Τα βήματα ημών θα είναι ακλόνητα και τα πλήγματα ημών καιρία.

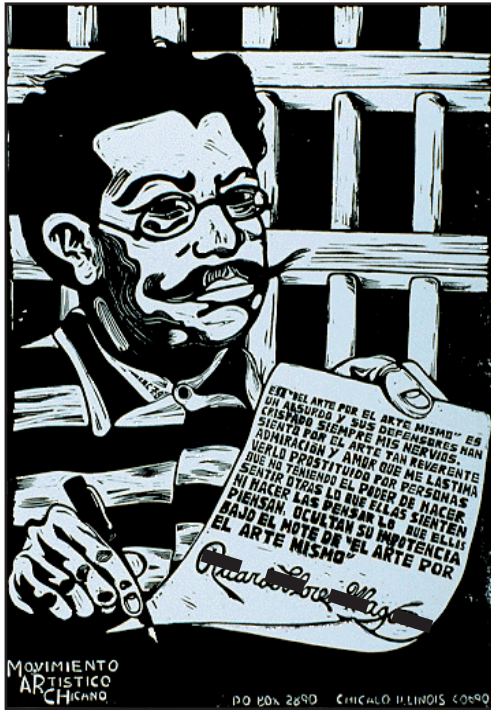
Αυτό και μόνο το απόσπασμα που είναι από άρθρο με διαφορετικό θέμα, αποτέλεσε στοιχείο από το οποίο οι κατασταλτικοί μηχανισμοί του κράτους υπέθεσαν ότι ο Μάτσαλης ήταν μέλος της ομάδας και η «Επί τα Πρόσω» είναι η φυσική και ηθική αυτουργός της ενέργειάς του.

Και θα πρέπει να τονισθεί ότι η «Επί τα Πρόσω» είχε τεράστιες διαφωνίες με τις πράξεις ατομικής τρομοκρατίας στις οποίες προέβαινε ένα τμήμα αναρχικών της εποχής στην Ευρώπη και ότι ακολουθούσε περισσότερο τις απόψεις των Π. Κροπότκιν και Ζαν Γκραβ. Άλλωστε, δεν έχει επιβεβαιωθεί από πουθενά ότι ο Μάτσαλης είχε οποιαδήποτε σχέση με την «Επί τα Πρόσω», ενώ θα πρέπει να λάβουμε υπόψη μας και το γεγονός ότι υπήρξε έντονη στιχομυθία μεταξύ Μαγκανάρα και Μάτσαλη – και μέσα από τα έντυπα της εποχής – όπου ο πρώτος αποκαλεί τρελό το δεύτερο.

Οι της «Επί τα Πρόσω» διώκονταν συνεχώς, αλλά οι μεγάλες προσβάσεις τους στις τοπικές κοινωνίες και η καταλυτική τους συμμετοχή στο τότε εργατοαγροτικό κίνημα τους έκαναν αρκετά δυνατούς και χρησιμοποιήθηκε ένα γεγονός όπως η ενέργεια του Μάτσαλη για να αρχίσει η διαδικασία της εξόντωσής τους. Η χρήση από μέρους του κράτους της διαρκούς ομηρίας, οι αλληπάλληλες προφυλακίσεις και καταδίκες, ήταν οι κύριοι τρόποι για την εκπλήρωση του στόχου αυτού.

Στη δίκη, οι Μαγκανάρας και Καραμπιλίας ύμνησαν τις αναρχικές ιδέες στις απολογίες τους. Στις 31 Δεκεμβρίου 1896, ο Γιάννης Μαγκανάρας - που ήταν ο μόνος που έμεινε στη φυλακή, γιατί οι υπόλοιποι, αν και καταδικάστηκαν σε ποινές φυλάκισης από δύο έως και έντεκα μήνες, απελευθερώθηκαν - υπέβαλε αίτηση αποφυλάκισης, αλλά στις 17 Ιανουαρίου 1897 το Συμβούλιο Πλημμελειοδικών την απέρριψε.

Ο Μαγκανάρας παρέμεινε στη φυλακή μέχρι τις 20 Μαΐου 1897 και στις 22 του ίδιου μήνα έστειλε μια εκτενή ανταπόκριση που δημοσιεύθηκε στους «Les Temps Nouveaux» («Νέοι Καιροί») του Παρισιού. Η δε «Επί τα Πρόσω» είχε τότε αναστείλει την έκδοσή της μιας και αρκετά από τα μέλη της ομάδας καταζητούνταν από την αστυνομία γιατί εκρεμούσαν εις βάρος τους διώξεις για ανατρεπτική αρθρογραφία μέσα από της στήλες της εφημερίδας.

Να σημειωθεί εδώ ότι η «Επί τα Πρόσω» ξεκίνησε μια δεύτερη περίοδο έκδοσης στα τέλη του 1897, η οποία, όμως, διεκόπη για δεύτερη φορά με ένα δεύτερο κύμα καταστολής ως αποτέλεσμα των επιπτώσεων της αντιβασιλικής αρθρογραφίας μέσα από τις στήλες της εφημερίδας σε συνδυασμό με την απόπειρα δολοφονίας του βασιλιά που έγινε από δυο πατριώτες τον Φλεβάρη του 1898.

Υποθέτουμε ότι η «Επί τα Πρόσω» στην τελευταία περίοδο της κυκλοφορίας της (1898) πουλούσε 2.500 με 3.500 φύλλα, έχοντας και μεγάλο αριθμό συνδρομητών. Ο αριθμός αυτός φαίνεται μικρός σε σχέση με την επιρροή που είχε στους εργάτες και αγρότες ιδιαίτερα των περιοχών της Πάτρας και του Πύργου, αλλά πρέπει να αναλογιστούμε: α) το συνολικό πληθυσμό των περιοχών αυτών και της ελληνικής περιφέρειας εκείνη την περίοδο, β) τα μεγάλα ποσοστά αναλφαβητισμού ιδιαίτερα στα κοινωνικά στρώματα που απευθυνόταν η «Επί τα Πρόσω», δηλαδή εργάτες και αγρότες και γ) τις δυσκολίες διανομής της εφημερίδας μέσα σε συνθήκες κρατικής καταστολής (διακοπές της έκδοσης) κ.λπ.

Εκείνη την περίοδο οι εφημερίδες είχαν βασικό ρόλο στην ενημέρωση των πολιτών και η «Επί τα Πρόσω» κατείχε ευνοϊκή θέση μιας και είχε διαφημιστική και ιδεολογική πρόσβαση στην καθημερινή φιλεργατική εφημερίδα «Πελοπόννησος», αλλά και στενή συνεργασία με άλλες εργατικές εφημερίδες όπως ο «Σοσιαλιστής», που πρέπει να είχε ιδιαίτερα μεγάλο αριθμό συνδρομητών (όπως φαίνεται και από καταλόγους στο Αρχείο Καλλέργη). Τη βασική δυσκολία σε σχέση με τον αναλφαβητισμό και τα άλλα προβλήματα, οι αναρχικοί της «Επί τα Πρόσω» προσπάθησαν και επιδίωξαν να τις αντιμετωπίσουν με την παρουσία τους μέσα στα κινήματα, με ομιλίες σε λαϊκές συγκεντρώσεις, διαλέξεις, συμμετοχή σε απεργίες και επαναστατικούς ξεσηκωμούς. Επομένως, η εφημερίδα, που περιλάμβανε πολλές μεταφράσεις ιδεολογικού αναρχικού περιεχομένου, μαζί με τις εξειδικευμένες εκδόσεις της, προσπάθησε να παίξει και μορφωτικό ρόλο στην ανάδειξη αναρχικών στελεχών. Δεν μπορούμε να πούμε ότι ήταν αναρχοσυνδικαλιστική εφημερίδα έτσι όπως εκφράστηκε μαζικά ο αναρχοσυνδικαλισμός τις επόμενες δεκαετίες. Είναι καθαρά όργανο μιας πολιτικής οργάνωσης αναρχικών στα πρότυπα των πολιτικών οργανώσεων του εξωτερικού (Γαλλία κ.ά) της εποχής εκείνης. Συνδικαλιστικές οργανώσεις ήταν η Σοσιαλιστική Αδελφότης (διασυνδικαλιστική) καθώς και τα σωματεία των εργατών που μέσα σε αυτά δρούσαν οι αναρχικοί του Ομίλου της «Επί τα Πρόσω».

Οι διώξεις από την πλευρά του κράτους συνεχίστηκαν. Στις 24 Φεβρουαρίου 1898, ο «Νεολόγος» δημοσίευσε ειδηση, σύμφωνα με την οποία συνελήφθησαν και κλήθηκαν σε απολογία από τον ανακριτή Πάτρας, ο σοσιαλιστής Χαρ. Δημητρόπουλος και ο αναρχικός Σπ. Λυναράς, ο οποίος παρουσιάστηκε ως ένας από τους κυριότερους αναρχικούς της πόλης. Δεν προέκυψε, όμως, τίποτε σε βάρος τους και δεν προφυλακίστηκαν. Στο ίδιο φύλλο του «Νεολόγου» δημοσιεύεται ειδηση σύμφωνα με την οποία ο Ι. Μαγκανάρας καταδικάστηκε για μια ακόμα φορά σε φυλάκιση 3 μηνών για «επιλήψιμον δημοσίευσμά του καταχωρηθέν εις την “Επί τα Πρόσω”». Δύο μέρες αργότερα, στις 26 Φεβρουαρίου, ο «Νεολόγος» δημοσίευσε νέα ειδηση για τη σύλληψη του Α.Κ. Σταυρόπουλου, με την κατηγορία ότι από κοινού με τον Ι. Μαγκανάρα «δίδασκαν αναρχικές ιδέας εις τα πέριξ της πόλεώς μας χωρία». Στις 4 Μαΐου 1898, ο «Νεολόγος» αναγγέλλει ότι ο Ι. Μαγκανάρας εξακολουθεί να βρίσκεται φυλακισμένος.

Αν και μετά τις συνεχείς διώξεις, η κίνηση γύρω από την «Επί τα Πρόσω» είχε σχεδόν διαλυθεί, μερικοί αναρχικοί συνέχισαν τη δράση και περισσότερο από όλους οι Μαγκανάρας και Καραμπιλίας, οι οποίοι γυρνούσαν σε καφενεία, χωριά και δρόμους, προπαγανδίζοντας. Εξέδωσαν, μάλιστα, αρκετά φυλλάδια, άλλα τυπωμένα και άλλα χειρόγραφα, που τα διένειμαν και τα οποία αποτέλεσαν την (δεύτερη) «Αναρχική Βιβλιοθήκη» - την οποία ονόμαζαν και Κοινωνιολογική Βιβλιοθήκη - που συστάθηκε με την ευθύνη του Γιάννη Μαγκανάρα. Στις 6 Μαΐου 1898, οι Μαγκανάρας και Καραμπιλίας αντιμετώπισαν νέες δικαστικές διώξεις, επειδή, προηγουμένως, μιλώντας σε συγκέντρωση αγροτών με αφορμή τον εορτασμό της Πρωτομαγιάς του 1898 στον Άγιο Βασίλειο Βραχυνών, κάλεσαν το λαό να οργανωθεί και να επαναστατήσει. Συνελήφθησαν και καταδικάστηκαν σε 5 μήνες φυλάκιση ο καθένας, για πρόκληση του λαού σε απειθεία και δυσφήμιση κατά των αρχών.

Παρά το ότι η αναρχική αυτή ομάδα της Πάτρας ήταν η μόνη ομάδα η οποία, στα πλαίσια του γενικότερου κοινωνικού κινήματος της εποχής, είχε συστηματική έντυπη και προφορική δράση, εντούτοις οι συνεχείς διώξεις ήταν οι βασικοί παράγοντες της διακοπής της δράσης της.

Ο Δημήτρης Μάτσαλης και ο Ατομικός Τερρορισμός

Στις 3 Νοεμβρίου 1896, ο σανδαλοποιός Δημήτρης Μάτσαλης (Ματσάλης ή και Μάτσανης κατά μερικούς, καταγόμενος από το Άργος), που είχε παρακολουθήσει το θεατρικό έργο «Γουλιέλμος ο αχθοφόρος» που παιζόταν τότε στην Πάτρα από ιταλικό θίασο και στο οποίο διαφαινόταν η ισχύς του πλούτου που υπερίσχυε κάθε έννοιας δικαιοσύνης, επιτέθηκε με μαχαίρι στην οδό Γεροκωστοπούλου (τότε Ανεξαρτησίας) σε δύο ονομαστούς παράγοντες της πόλης. Από τα χτυπήματά του σκοτώθηκε επί τόπου ο τραπεζίτης Διονύσιος Φραγκόπουλος, ενώ τραυματίστηκε σοβαρά ο σταφιδέμπορος Ανδρέας Κόλλας.

Ο Μάτσαλης συνελήφθη αμέσως και στη διάρκεια της αρχικής του ανάκρισης εκδήλωσε ξεκάθαρα τις αναρχικές του ιδέες, λέγοντας:

Θα σιότωνα τον Κόλλη ή οποιονδήποτε άλλον. Δεν έχω τίποτα με τον ίδιο, όπως δεν έχω τίποτα και με τον Φραγκιόπουλο. Εγώ κτυπώ την κοινωνία και όποιος θρυσιόταν μπροστά μου θα πηθήωνε γι' αυτή..".

Η πρώτη ανάκριση του Δημήτρη Μάτσαλη κράτησε αρκετές ώρες. Εκεί υπεράσπισε τις ιδέες του, λέγοντας:

«Ό,τι έμανα το έμανα για χάρην της ιδέας. Κανείς δεν με έβαλε. Μόνος μου ενήργησα. Φονεύσας δεν απέβλεπα εις τα πρόσωπα, αλλά εκτύπησα το κειράλι. Είμαι αναρχικός και οι αναρχικοί είναι υπέρ της βίας. Ο Χριστογιαννόπουλος και οι άλλοι σοσιαλισταί είναι καταχέλαστοι και τίποτα με αυτούς δεν με συνδέει. Αυτοί θέλουν να επιβάλουν τας ιδέας τους με την πενιά, ενώ εγώ, ως αναρχικός, είμαι υπέρ της τρομοκρατικής βίας».

Στις 6 Νοεμβρίου 1896, ο Δημήτρης Μάτσαλης οδηγήθηκε στις φυλακές του κάστρου της Πάτρας. Από την πρώτη στιγμή άρχισε την προπαγάνδα προς τους συγκρατούμενους του και τους έλεγε ότι η κοινωνία είναι απαράδεκτη, ότι έπρεπε να υπάρχει αληθινή και απόλυτη ελευθερία, ότι οι νόμοι είναι περιττοί και οι εξουσίες όλων των ειδών έπρεπε να καταστραφούν. Το δε λιγοστό φαγητό της φυλακής το μοίραζε. Δεν κατέδωσε ή κατονόμασε κανέναν.

Στις 8 Νοεμβρίου, ο Δημήτρης Μάτσαλης κλείστηκε στην απομόνωση επειδή έκανε προπαγάνδα στους υπόλοιπους κρατούμενους. Σύμφωνα με μερικές μαρτυρίες, την ίδια μέρα (κατά άλλους στις 11 Νοεμβρίου) αυτοκτόνησε, δαγκώνοντας ένα καψούλι δυναμίτιδας, που είναι άγνωστο ποιος, πώς και πότε του το προμήθευσε.

Η ενέργεια του Μάτσαλη ήταν μια αφορμή για το κράτος να καταδιώξει άγρια τους αναρχικούς.

Εκτός από την ενέργεια Μάτσαλη, είναι διαπιστωμένο ότι στην Ελλάδα δεν υπήρξαν αυτή την περίοδο οπαδοί της αναρχικής ατομικής τρομοκρατίας που μέχρι τα πρώτα χρόνια του 20ού αιώνα αποτελούσε τάση του αναρχικού κινήματος στην Ευρώπη. Οι αναρχικοί στην Ελλάδα τη δεκαετία του 1890, ταυτίζονταν κατά βάση με τον αναρχικό κομμουνισμό των Κροπότκιν και Ζαν Γκραβ παρά με την τάση της ατομικής τρομοκρατίας με την οποία οι αναρχικοί κομμουνιστές είχαν πολιτικές διαμάχες σε διεθνές επίπεδο. Φαίνεται δηλαδή ότι μοναδικός «εκπρόσωπος» της τάσης της ατομικής τρομοκρατίας στον ελληνικό χώρο ήταν ο Δ. Μάτσαλης, αν και φιλοδοξούσαν μάλλον να υπάρξουν μεμονωμένες περιπτώσεις αναρχικών οι οποίοι προσπάθησαν να ακολουθήσουν το δρόμο των κλοπών και των απαλλοτριώσεων.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ

- 1887 Εκτός από την έκδοση της εφημερίδας «Ελληνική Δημοκρατία» ως όργανο του «Δ.Σ.Π.», ιδρύθηκε στην Πάτρα από φιλοπροοδευτικούς διανοούμενους η Σχολή του Λαού, ένα είδος λαϊκού πανεπιστημίου.
- 1879 Εκδίδεται η σοσιαλιστική εφημερίδα «Σύνθημα» από τον Β.Τσέλιο.
- 1880 Εκδίδεται στην Πάτρα η εφημερίδα «Φανός» με αρχισυντάκτη τον Κ.Ηλιόπουλο (δικηγόρος ο οποίος εμφανίζεται ως συμπαθών τότε στις αναρχικές ιδέες, με πρωταγωνιστική δραστηριότητα στο εργατικό κίνημα του Βόλου στα τέλη της πρώτης δεκαετίας του 20 αιώνα. Το 1882 αλλάζει εκδότη και αναλαμβάνει ο Γ.Σταυρόπουλος επίσης συμπαθών στις αναρχικές ιδέες. Στη συνέχεια αλλάζει πάλι εκδότη και καταλήγει να υποστηρίζει το Δελληγιάνη και άλλους πολιτικούς της εποχής.
- 1881 Ιδρύεται ο φιλεργατικός σύλλογος «Ομόνοια», μια οργάνωση που είχε ως στόχο την αλληλοβοήθεια μεταξύ των εργατών.
- 1882 Ο Β.Τσέλιος εκδίδει την εφημερίδα «Εργάτης» έως το 1884.

- 1882 Με πρωτοβουλία μέλους της «Ομόνοιας» ανασυγκροτείται η Σχολή του Λαού, όπου αρκετοί προοδευτικοί δάσκαλοι δίδαξαν απλά μαθήματα στους εργάτες.
- 1882 Γίνεται μαχητική απεργία των τυπογράφων της Πάτρας που συνοδεύτηκε και από κάποια επεισόδια με την αστυνομία.
- 1885 Τον Αύγουστο, οι τοίχοι της Πάτρας γέμισαν με το σύνθημα «Κάτω οι Φόροι».

Τον Οκτώβριο πραγματοποιείται μαζική απόδραση από τις φυλακές της πόλης.

Τον Νοέμβριο πραγματοποιείται εξέγερση στις φυλακές του Ρίου, όπου οι κρατούμενοι επιτίθενται στη φρουρά.

- 1886 Στις 10 Απριλίου, σημειώθηκε μάχη κοντά στην Παντάνασσα ανάμεσα σε δύο λιποτάκτες του στρατού και χωροφύλακες, με αποτέλεσμα να τραυματιστούν αρκετοί χωροφύλακες και να εξαφανιστούν οι λιποτάκτες.
- 1896 Το νεαρό σωματείο των ξυλουργικών κήρυξε την πρώτη του απεργία, που έληξε με νίκη των εργατών μέσα σε μια βδομάδα.

αντί επιλόγου

ΚΑΠΟΥ, ΚΑΠΟΙΟΙ, ΚΑΠΟΤΕ

κατέκτησαν αυτά που σήμερα ονομάζουμε «εργατικά δικαιώματα»...
ΣΗΜΕΡΑ

δεν φτάνει μόνο να τα ξαγκακθήσουμε, πρέπει και να επιθετούμε!

Ο λόγος που επιλέξαμε να ασχοληθούμε την συγκεκριμένη χρονική περίοδο με το ζήτημα της εργασίας δεν είναι μόνο ότι το κράτος και τα αφεντικά την επέλεξαν ώστε να εφαρμόσουν τα μέτρα που ανακοίνωσαν για να βγουν από την κρίση τους. Είναι ακριβώς γιατί με πρόσχημα αυτήν την κρίση δεν προσπαθούν απλά να ανακόψουν την εξέλιξη διεκδικήσεων αλλά να μπλοκάρουν απο πριν την εφαρμογή κατακτήσεων και κεκτημένων αιώνων, κατακτήσεων και κεκτημένων που έχουν προέλθει μετά απο αιματηρούς και επίπονους για την εργατική τάξη αγώνες. Βρισκόμαστε σε μια ακόμα συγκυρία όπου οι όροι της μισθωτής σκλαβιάς απορρυθμίζονται και επαναρυθμίζονται με γνώμονα το κέρδος του κράτους και των αφεντικών.

Αυτή λοιπόν είναι και η στιγμή όπου οι δράσεις και οι αντιστάσεις μας οξύνονται...χωρίς διάθεση να προτρέψουμε κανέναν για διεκδικήσεις καλύτερων συνθηκών εργασίας αλλά αντιλαμβανόμενοι πως η εργασία είναι αναπόσπαστο μέρος της ζωής, ένα ζήτημα για μας είναι τουλάχιστον να ξέρεις τι διακαιοῦσαι και να το έχεις. Έτσι προχωράμε και στην διαδικασία ανατυπώσης και μοιράσματος κάποιων εκ των ΣΣΕ (συλλογικές συμβάσεις εργασίας). Η διαδικασία αυτή βέβαια δεν συνδέεται ούτε με την υπεράσπιση των νόμων του κράτους και των αφεντικών, ούτε βέβαια για να κάνουμε την βρώμικη δουλειά για τα ξεπουλημένα συνδικάτα που τους συναινούν. Ως αναρχικοί δεν μπορούμε παρά να στεκόμαστε εχθρικά απέναντι στους ξεπουλημένους συνδικαλιστικούς μηχανισμούς, που ρόλος τους είναι να λειτουργούν ως βαλβίδες αποσυμπίεσης της κοινωνικής οργής και ως διαχειριστές των κοινωνικών αγώνων σέρνοντάς τους στα τραπέζια του διαλόγου εξασφαλίζοντας ξεπουλώντας τους, μια πιο προνομιούχα θέση για τους ίδιους στο σύστημα.

Ένα ακόμα σημαντικό ζήτημα για μας είναι και το ζήτημα του να γνωρίζουμε ιστορικά την πορεία του εργατικού κινήματος όχι ως μια στείρα γνώση αλλά ως μέρος της ροής της ενεργής πάλης των τάξεων. Η γνώση παρελθοντικών καταστάσεων και των προβληματικών τους, οι συνθήκες στις οποίες εξελίχθηκαν, τα λάθη τα οποία έγιναν αλλά και οι προοπτικές που διαφάνηκαν αποτελεσαν και θα συνεχίσουν να αποτελούν παρακαταθήκη για το παρόν και μέλλον των εργατικών και εν τέλει κοινωνικών αγώνων. Αναφέρουμε ότι όλη αυτή η αντιμετώπιση δεν έχει να κάνει με μια διαδικασία θεωρητικών αναζητήσεων την οποία βέβαια περιέχει εξ'ορισμού αλλά επεκτείνεται και στο πεδίο των δράσεων.

Παίρνουμε λοιπόν θέση απέναντι σε οποιοδήποτε θεσμό και ιδέα καταπίεσης και εκμετάλλευσης (ρατσισμό-αστική δικαιοσύνη-μισθωτή σκλαβιά κλπ) και πάντοτε δίπλα σε όσους αγωνίζονται είτε πρόκειται για εργάτες είτε για οποιοδήποτε άλλο κοινωνικό κομμάτι που διεκδικεί τα αυτονότα, βλέποντας μας ως μέρος της κοινωνίας που αλληλεπιδρά με το κοινωνικό περιβάλλον. Για την ενδυνάμωση της ταξικής συνειδησης και την οξύνση του κοινωνικού πολέμου μέχρι την πλήρη εξάλειψη της εκμετάλλευσης και της καταπίεσης απο άνθρωπο σε άνθρωπο και τη καταστροφή του καπιταλισμού και κάθε εξουσιαστικού κατάλοιπου.

ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ στον εκφοβισμό των αφεντικών

ΑΛΛΗΛΕΓΥΗ μεταξύ των εργαζομένων

ΑΥΤΟΟΡΓΑΝΩΣΗ στους χώρους εργασίας.

πρώτι κείμενο της συνέλευσης αναρχικών ενάντια στην μισθωτή σκλαβιά «ο εργαλειοφόρος»

Πάτρα, Απρίλης 2010
συνέλευση αναρχικών ενάντια στη μισθωτή σκλαβιά,
“ο εργαλειοφόρος”